

Dilbilime Giriş

Prof.Dr. Seda Gökmen

1. Ders: İçerik

Dil nedir?

İnsan dilinin özellikleri nelerdir?

Dile İlişkin bilgiler nelerdir?

Dilbilgisi nedir?

Dilbilgisi türleri nelerdir?

Dil nedir?

- * “Dil” sözcüğü pek çok farklı biçimde kullanılmaktadır. Örneğin bilgisayar dillerinden, işaret dilinden ya da renklerin dilinden söz edilir ya da “Bu aletin dilinden anlamıyorum ben” der birisi. Tüm bu kullanımlar, aslında temelde bir **yapıya** işaret etmektedir.
-
- * Dilbilimciler için bu **yapı**, insan zihninde var olan ve insanın konuşma organı aracılığıyla ürettiği sesleri kullanarak iletişim gereksinimini karşıladığı, soyut bir işlemdir. Bu yapı olmaksızın iletişim gerçekleşemez.

İnsan dilinin özellikleri

- Doğuştan
- İnsana özgü
- Karmaşık
- Üretici
- Soyut/Nedensiz

Dile ilişkin bilgiler

- Peki birbirimizle nasıl anlaşıyoruz? 5 yaşındaki bir çocuk bile dile ait pek çok bilgiye sahiptir ve diğer dil kullanıcılarıyla rahatça anlaşabilir. Bu, bu yaştaki bir çocuğun denge sistemini bilmeden rahatça yürüyebilmesine benzetilebilir. Çocuk dile ait sistemli bir bilgiye sahip olmadan, dili sistemli bir biçimde kullanabilmektedir. Sokakta rastladığınız herhangi bir kişiye sıfatın ne olduğunu ya da daha karmaşık bir dil bilgisi gerektiren, adöbeklerini iç yapısı ile ilgili bir soru sorsanız, yanıt alamayabilirsiniz. Oysa bu kişi, sıfat ya da adöbeklerini mükemmel bir biçimde kullanabilmektedir. Öyleyse bu kişi bu yapıları nereden bilmektedir? Ya da diğer bir biçimde soracak olursak, dili kullanan kişi dili kullanabilmek için dile ait hangi bilgi ya da bilgilere sahiptir?

Dile İlişkin bilgiler

Ses dizgesine ilişkin bilgi

Sözcüklere ilişkin bilgi

Tümceye ilişkin bilgi

...

Dilbilgisi nedir? Türleri nelerdir?

- Dilbilgisinin bileşenleri:
 -
 - Sesler ve ses kalıpları
 - Temel anlam birimleri (sözcükler vb.)
 - Bunları birleştirmek için gereken kurallar
 -
- Dilbilgisi, dilsel edincimizi yansıtır.
- Bir dilin betimlenmesi, o dili konuşanların zihninde bulunan dilbilgisinin betimlenmesidir.
- Konuşucuların dilsel kapasitesinin ne derece doğru modellendiği, dilbilgisinin ve dilin ne derece doğru betimlendiğini belirler.
- Betimleyici dilbilgisi, işte böyle bir modele denmektedir.
-
- Betimleyici dilbilgisi;
 - nasıl konuşulması gerektiğini söylemez,
 - konuşucunun temel dilsel bilgisini betimler,
 - konuşucunun dili üretip anlamasının nasıl gerçekleştiğini açıklar,
 - konuşucunun sesler, sözcükler, öbekler ve tümceler hakkında ne bildiğini belirtir.

Dilbilgisi nedir? Türleri nelerdir?

- **Kuralcı Dilbilgisi (Prescriptive Grammar)**

-

- Kuralcı dilbilgisine göre,

- Dilin değişmesi bir bozulmadır;

- Tüm eğitimli kişilerin konuşmada ve yazmada kullanması gereken 'doğru' dilsel biçimler vardır; yani yanlış olanlar da vardır.

- Kuralcı dilbilgisi, Eski Yunan'da Cicero gibi büyük ustaların dilinin temel alınması biçiminde uygulanmış, onların kullanımlarına benzemeyen dilsel kullanımların "yanlış" olduğuna karar verilmiştir.

Dilbilgisi nedir? Türleri nelerdir?

- **Öğretimsel Dilbilgileri**

- Öğretimsel dilbilgileri bir dili öğretmeyi amaçladığından, o dilin kurallarını öğretir. Bu biçimiyle, bununla kuralcı dilbilgisi karıştırılabilir. Ancak, bu ikisi arasında çok açık bir fark bulunmaktadır. Kuralcı dilbilgisi bir dili değiştirmeye karşı korumayı amaçlarken, bir öğretimsel dilbilgisi böyle bir amaç gütmemekte, yalnızca bir dilin o gün geçerli olan kurallarını öğretmeyi hedeflemektedir.